

Dit artikel is eerder verschenen in *Roon*, april 2005.

Roderwolde in oorlogstijd

Een klein plattelandsdorp als Roderwolde heeft gelukkig niet het zwaarste oorlogsgeweld hoeven meemaken, toch heeft ook hier ieder mens zijn eigen oorlog beleefd. Net als overal leed men onder de beperkingen die door de bezetter aan de bevolking werden opgelegd. Het begon in het eerste oorlogsjaar met kleine veranderingen. Zo moest Jan Schipper (Belga) zijn prachtig nieuwe Ford V8 vrachtwagen, die hij nog maar net twee jaar had, afgeven in het Stadspark in Groningen. De boeren werden verplicht grasland te scheuren voor de verbouw van aardappelen en koren. Op het bord naast de kerk verschenen van tijd tot tijd nieuwe verordeningen om te zorgen voor een goede verduistering: “Licht lokt, luchtgevaar, verduister goed, ’t spaart goed en bloed!”

In 1941 moest molen Woldzigt het werk staken, voor het eerst sinds de oprichting in 1851. Op 6 januari 1943 werd de oude kerkklok van Roderwolde afgevoerd. De secretaris van het Provinciaal College van Toezicht had de Kerkvoogdij nog een brief gestuurd met het advies om een grote letter M op de klok te kalken. Het mocht niet baten: de klok werd toch weggevoerd. Op de envelop waarin het briefje van de secretaris was verstuurd, schreef een boze Rowolmer: *Klokken in beslag genomen door de Moffen!*”

Er kwamen oproepen binnen voor tewerkstelling in Duitsland. In september 1942 vertrok Luut Veldhuis noodgedwongen naar het zuiden van Duitsland en arriveerde uiteindelijk na een lange treinreis in Schwarzau in het Thüringer Wald. Daar werkten meer jonge mannen uit Noord-Nederland, waaronder personeel van de melkfabriek in Roden. Berend Niemeijer van de Haarveensedijk kwam kort na Luut in Schwarzau aan. De tewerkgestelden werden ondergebracht in Schwarzberg, een prachtig toeristisch oord op korte afstand van Schwarzau. In juni 1943 moesten Luitzen Bijsma en Hendrik Braams op transport naar Hamburg, daarna volgden Willem Boer, Eite Brink Jzn. en Jan Kruims.

Ondanks de verslechterende omstandigheden draaide het dagelijkse leven in Roderwolde min of meer gewoon door. Jan Veldhuis, de vader van Luut, was watermolenaar van de polder Zuidermaden. Tijdens één van zijn dagelijkse ronden door de polder trof hij midden in de Zuidermaden een Duitse jager met de propeller vast in de drassige grond. De vlieger was nog bij het toestel en vroeg Veldhuis in het Duits naar een telefoon. Veldhuis wees met zijn onafscheidelijke stok richting Roderwolde en probeerde hem de weg te wijzen door de doolhof van sloten en tochten. In vliegende haast, zijn geweer in de cockpit achter latend, stootte de piloot dwars door de Zuidermaden naar Roderwolde. Binnen een uur kwamen de landwachten uit Roden en demonteerden het toestel. De onderdelen werden op een boerenwagen weggevoerd en niets herinnerde meer aan dit voorval.

Vreemde gasten

In het laatste oorlogsjaar werd het vol in Roderwolde. Door de extreme winterse omstandigheden moesten enkele boeren uit het lage land met hun levende have tijdelijk onderdak zoeken bij boeren in Roderwolde. Er kwamen evacués uit het Limburgse velden en onderduikers uit het westen. De kinderrijke Limburgse families werden zo goed mogelijk verdeeld over de diverse gezinnen en waren in korte tijd bij het dorpsleven betrokken. De komst van al deze vreemdelingen van verschillende afkomst en geloof gaf veel drukte maar ook gezelligheid in de Rowolmer huizen. Een van de Veldense evacués schreef hierover: “’s Morgens na het ontbijt troffen we buiten vele dorpsgenoten aan. Het was voor ons een vreemde gewaarwording om andere geloofsgenoten te vinden. Ondanks het geloofsgeschild

konden we 't best met elkaar vinden. Iedere zondagmorgen trokken we gezamenlijk lopend naar Roden, waar de Veldense kapelaan Meijs een H. Mis opdroeg.”

Omslag van het boek “Velden 1940-1945”, waarin de moeilijke oorlogsjaren van de Veldense bevolking worden beschreven, hun barre tocht naar het noorden en hun terugkeer naar het verwoeste dorp..

De evacués waren zeer dankbaar voor het hartelijk onthaal dat ze hier vonden. Nog altijd worden er warme contacten onderhouden tussen enkele mensen uit Velden en Roderwolde. Toen de bevrijding kwam, keerden de Limburgers terug naar hun dorp en vierde Roderwolde feest. In april ontving de Kerkenraad een brief van dezelfde secretaris dat de klok heelhuids de oorlog had doorstaan en naar Roderwolde teruggebracht kon worden.

De terugkeer van Luut Veldhuis en Berend Niemeijer.

Ter gelegenheid van het 60-jarig herdenken van de bevrijding in 2005 zette Luut Veldhuis zijn belevenissen tijdens zijn terugtocht naar Nederland op papier. Dit verhaal is eerder verschenen in tijdschrift *Roon*, april 2005:

”Na 2 jaar en negen maanden dwangarbeid te hebben verricht in een kunstwolfabriek in Schwarza in het Thüringer Wald kwam voor ons de langverwachte bevrijding nabij.

Werkpas Luut Veldhuis. (foto fam. L. Veldhuis)

Op dinsdag 3 april 1945 om 2 uur 's middags werden we na de nachtdienst door de kampeiding gewekt: "Sofort aufstehen!" We moesten direkt naar Rudolstadt helpen versperringen maken, want de Amerikanen waren in aantocht. De plaats waar we onder begeleiding van de Volkssturm naar toe moesten lag 15 km verderop. Deze afstand moesten we lopende afleggen, bergie op, bergie af, want je zat daar in het Middelgebergte. De volgende morgen bleek dat we helemaal geen versperringen hoefden te maken, maar dat ze ons af wilden voeren in oostelijke richting (Russen). Er waren daar inmiddels ook al enkele honderden buitenlanders bijgekomen: Polen, Belgen, Russen, Franzosen, Italianen enz. Wij waren met z'n drieën, waaronder ook Berend Niemeijer (broer van sloper Harm). Zo hebben we twee dagen gelopen, waarin de colonne was uitgegroeid tot zeker 3 km. waar dus bijna geen controle over te houden was. En zo zijn we tegen donker aan de grote colonne ontsnapt. We kwamen terecht in een klein buurtschap waar we door een Duitse soldaat van de straat werden geplukt en bij een welwillende boer ondergebracht. De volgende morgen zijn we weer vertrokken en nu zoveel mogelijk in zuidelijke richting, want van die kant kwamen de Amerikanen. Maar de goede richting is wel moeilijk als de Duitsers alle richting- en plaatsnaambordjes hebben verwijderd. En dit was dan het begin van een drie weken lange soms zeer gevaarlijke voettocht, zonder bonkaarten, onder de blote hemel, volbracht dankzij de hulp van de Duitse bevolking die ons de hele tocht van ongeveer 360 km. voorzag van eten en slaapgelegenheid. En dat mag ook wel eens gezegd worden! In deze drie weken hebben we meer meegemaakt dan de voorgaande jaren: verscheidene bombardementen, beschietingen door vliegtuigen, meegenomen door SSers naar hun hoofdkwartier. De echte bevrijding kwam voor ons op donderdag 19 april in Weidenberg, 10 km. ten oosten van Bayreuth, door een Amerikaanse patrouille verkenners in een jeep. Uiteindelijk konden we in een aantal G.M.C (open vrachtwagens) 130 km. naar het westen, naar Würzburg vervoerd worden. Dat was de 25e april. Hier een nacht geslapen in een flinke beschadigde kazerne. De volgende dag kregen we te horen dat we met de trein verder konden reizen. Dit werd ook weer een reis met hindernissen. We hebben een heel stuk van Duitsland doorkruist en kwamen via Luxemburg in Marche in de Ardennen. We zijn daar nog 14 dagen gebleven in een oud klooster. Na die 14 dagen gingen we eindelijk richting Eindhoven, waar we weer een week moesten blijven om helemaal te worden gekeurd, ontluist enz. totdat we op 20 mei op 1e Pinksterdag de reis naar het noorden konden aanvaarden op een open vrachtwagen, die op de terugreis Limburgse evacués zou meenemen. Helaas in de buurt van Apeldoorn begon onze auto met kuren zodat we 's nachts pas om half twee in Assen arriveerden. Voor ons werd nog slaapgelegenheid gevonden in een kazerne in

Assen. De volgende morgen was het miezerig regenweer en ik dacht: die 30 km. lopen naar Roderwolde kan er ook nog wel bij. Totdat ik daar een mededelingenbord zag waarop stond dat de D.A.B.O. autobusdienst weer één keer per dag de route Meppel-Groningen ging rijden. Ik dacht, ook al omdat het regende, dat stukje van Groningen naar Roderwolde lopen is altijd korter dan vanaf Assen. Ik loop in Groningen in de A-straat, ziet daar een man mij met het koffertje op de rug en vraagt: "Waar kom jij vandaan?" Ik het hele verhaal verteld en dan zegt hij dat zijn zoon bij de Binnenlandse Strijdkrachten is en op een motor rijdt en dat hij mij misschien wel naar Roderwolde wil brengen. Dat is gebeurd en zo kwam ik op die miezerige 2e Pinksterdag 1945 weer onverwacht thuis. Gelukkig waren allen goed gezond hadden de oorlog goed overleefd."

Luut Veldhuis was een scherpe observator. Hij maakte tal van video-opnamen van Roderwolde en omgeving. Hier in 2008 bij de opening van de Meulenskaomer.